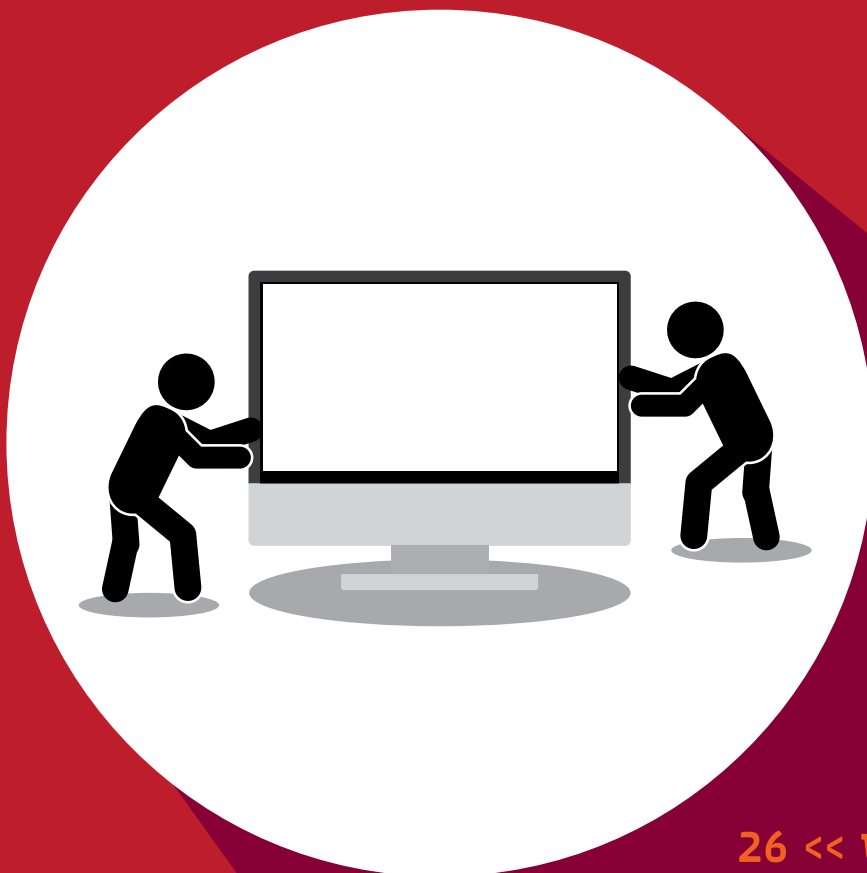

בשיתוף העמותה הפדגוגית לקידום החינוך העל יסודי והעל תיכוני בישראל

חינוך לערכים בעידן של אלימות ברשת

תמר טרבלוס << 26

חינוך לערכים בעידן של אלימות ברשת

על זכויות וחובות ברשת האינטרנט בתרבות החדשה של ימינו

אז מהי אזרחות דיגיטלית?

זה כשלושה עשורים אנחנו עוברים מהפכה שמחוללת התקשורת הדיגיטלית, החל בדרכי התקשורת הבין-אישית, המשך בשימוש בטכנולוגיה לצרכים פוליטיים בדרכים חדשות, וכלה בצורך להסתגל לכלי מדיה חדשים ולדרכים של הגשת נתונים וצריכתם באופן דינמי ומהיר. שינויים אלו, וחדירת התקשורת הדיגיטלית לכל היבט של החיים המודרניים, הם חלק מההווה הנקראת תרבות. בהקשר הזה ההתנהלות שלנו באינטרנט יצרה זירת פעילות חדשה, וירטואלית, שלא הייתה קיימת בעבר, והיא הובילה להטמעת המושג "תרבות חדשה" או "תת תרבות דיגיטלית".

בסביבות הווירטואליות נהוגים כללי אתיקה ייחודיים, חוקים ונורמות שונים, ואף אופי הפעילות וההתנהגויות של הפרט בהן משתנה מסביבה לסביבה, לעיתים שינוי קיצוני, בשל מאפייני המדיה המקוונת.

התחום המכונה "אזרחות דיגיטלית" ניתן להגדרה כך: "נורמות של שימוש ראוי ואחראי בטכנולוגיות תקשורת".

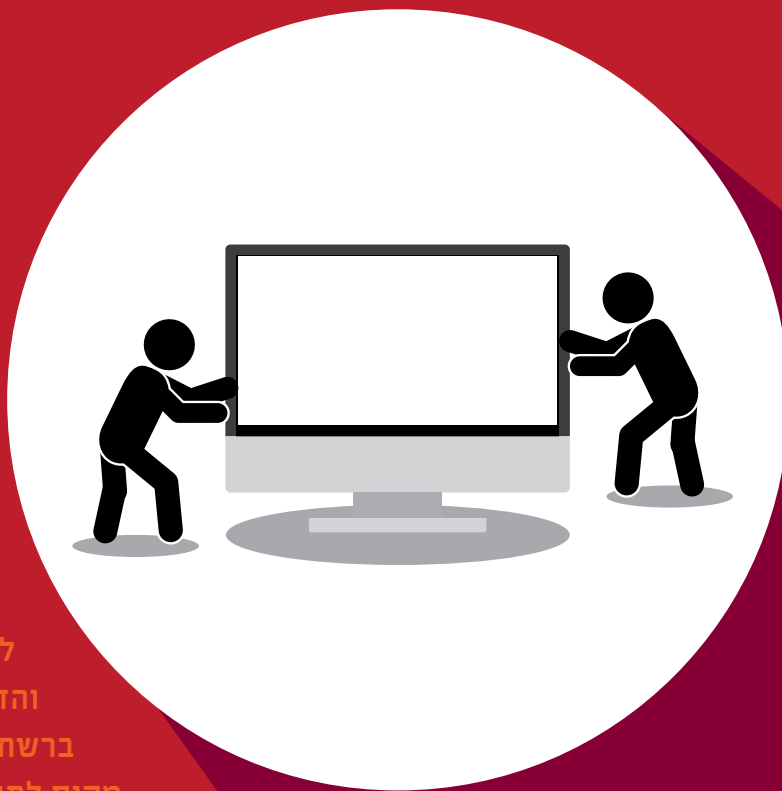
במובן רחב יותר המושג מתייחס לשימוש של הפרט בטכנולוגיות תקשורת דרך האינטרנט כדי לתקשר עם אזרחים אחרים, עם ארגונים פרטיים ועם ארגונים ציבוריים, ולהיות מעורב גם ברובד הפוליטי באמצעות האינטרנט.

נהוג לחלק את תחום האזרחות הדיגיטלית למרכיבים מספר, אשר יחד משקפים צדדים שונים ומשלימים של הנושא.

תשעת המרכיבים הראשונים שלהלן הם חלק מחלוקה בין

זה שנים מספר אני מרצה ומנחה סדנאות בנושא אלימות ברשת האינטרנט, ולפני כשנה הגעתי לתובנה שדרכי ההתמודדות עימה המוכרות לי משמשות בעיקר ל"כיבוי שרפות" יותר מאשר לטיפול הוליסטי. הכתיבה של תוכנית האזרחות הדיגיטלית, הנמצאת במאגר התוכניות החיצוניות המאושרות של משרד החינוך, באה ממקום של רצון לתת פתרונות לבעיית האלימות והדברים השליליים המתרחשים ברשת. שכן, לא מדובר רק באלימות, אלא בעוד דברים שליליים, כגון בנות המעודדות זו את זו לרעוב למוות באמצעות בלוגים שנקראים פרו-אנה - שם שחבוי בתוכו קיצור לאנורקסיה, או התופעה החדשה-יחסית של הפצת סרטונים ביוטיוב על ליצנים רצחניים - מדובר בסרטונים שהם תעלולים, ויש להם מיליוני צפיות ביוטיוב, והחשיפה של ילדים קטנים אליהם גרמה בקרב רבים מאותם הילדים נדודי שינה, סיוטים וצורך בפגישה עם פסיכולוג (כיום אנו עדים, לצערנו, להשפעתה הרעה של התופעה הזאת בעולם הממשי).

הבנתי שרצוי לתת מקום לתוכנית שמתייחסת לכל התרבות הדיגיטלית, גם לשלילי שבה וגם לחיובי, ויפה שעה אחת קודם. הרי יש גם הרבה צדדים חיוביים לרשת האינטרנט, כגון הנגישות של מאגרי ידע עצומים לכול, היכולת של בני האדם לתקשר במהירות עם כל מקום בעולם, היכולת לשתף קהלים רבים בתכנים והאפשרות לבנות וליצור קשרים חדשים.

**הכתיבה של תוכנית האזרחות
הדיגיטלית באה ממקום של רצון
לתת פתרונות לבעיית האלימות
והדברים השליליים המתרחשים
ברשת האינטרנט; הבנתי שרצוי לתת
מקום לתוכנית שמתייחסת לכל התרבות
הדיגיטלית, גם לשלילי שבה וגם לחיובי**

הפרט, שמירת המידע ללא ידיעתו ואישורו של הפרט, ובכלל זה היעדר שליטה של האזרח על המידע המופק עליו. יש קונפליקט בין חופש המידע לבין שמירה על פרטיות. 2. הזכות לביטחון ולמוגנות ברשת. היא קשורה לעקרונות שלטון החוק וזכויות האדם והאזרח. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו תקף גם לאינטרנט. 3. הזכות לאיכות חיים ולבריאות דיגיטלית. 4. הזכות לאבטחת מידע ברשת.

חובות:

1. תקשורת הוגנת ולא פוגענית. הפעולות שאנו עושים בזמן הגלישה באינטרנט - גם אם הן קטנות ונראות לא מזיקות, עשויות להשפיע על חברינו ברשת. עלינו להיות מודעים לבחירות שאנו עושים ברשת ולמשמעות שלהן כלפי חברים ו/או משתמשים אחרים. 2. אוריינות דיגיטלית. היא כוללת את היכולת של המשתמש ברשת להבין את המתרחש בסביבה המקוונת שבה הוא פועל, החל בהבנה טכנולוגית של יישומים שונים וכלה בהבנה של טקסטים וייצוגים ויזואליים שונים במרחב המקוון. 3. התודעות למושג בריונות דיגיטלית, ולסיבות שבגללן היא קיימת ברשת, והתודעות לסוגי האלימות ברשת. 4. לכל אחד מאיתנו יש אחריות להימנע ממצבים מסוכנים המזמנים פגיעה על ידי זרים. 5. היכרות עם מושג ההטרדה המינית ברשת והיכרות עם גורמי סיוע מקוונים להתמודדות.

לאומית מקובלת, והמרכיב העשירי נוצר מהצורך להתמודד בדרך חינוכית עם אלמנטים שליליים, כגון אלימות ברשת. הנושאים המרכיבים את תחום האזרחות הדיגיטלית: 1. גישה דיגיטלית 2. מסחר ועסקים ברשת 3. עקרונות השיח ברשת 4. אוריינות דיגיטלית 5. אתיקה ברשת 6. הצד המשפטי של התנהלות ברשת 7. הזכויות שלי ברשת 8. שמירה על בריאות פיזית ונפשית בעידן דיגיטלי 9. אבטחת מידע 10. פיתוח מנהיגות נוער ברשת. לימודי האזרחות הדיגיטלית שואפים להכשיר את האדם הצעיר לתפקד כאזרח פעיל ומעורב ברשת.

הזכויות והחובות שלי כאזרח דיגיטלי

הקישור הברור והמתבקש ביותר בין אזרחות דיגיטלית לבין תוכנית הלימודים באזרחות הוא בתחום שנקרא זכויות וחובות ברשת, המתקשר לעקרון זכויות האדם והאזרח. ייחודו של השיח בחלק הזה הוא עיסוק בזכויות וחובות של האדם והאזרח במרחב הווירטואלי. מרבית הזכויות והחובות קיימות הן במרחב המוחשי הן במרחב הווירטואלי, אבל במרחב הווירטואלי יש זכויות נוספות, שהן ייחודיות למדיום, וכך גם חובות. מן ההכרח שבוגר מערכת החינוך יכיר את הזכויות השמורות לו ברשת האינטרנט וגם את חובותיו בסביבה זו.

זכויות:

1. הזכות לפרטיות. זכות זו שנויה במחלוקת בעולם הווירטואלי, והיא כוללת את סוגיית איסוף המידע על